

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ЗА 2017. ГОДИНУ

УВОД

Извештај о раду Завода за проучавање културног развитка за 2017. годину (сажетак)

Током 2017. године Завод за проучавање културног развитка је наставио са редовним активностима из области истраживачке делатности, међународних активности, издаваштва и програма.

У оквиру пројекта *Е-култура*, који представља базу података о установама и удружењима у култури Србије, а од 2013. године и извор званичне статистике у култури Србије, током 2017. године је, на иницијативу Еуростата, успостављена сарадња са Егмусом – Европском групом за статистику о музејима (EGMUS - The European Group on Museum Statistics). Приређени су статистички подаци и извештај о музејима у Србији, што је постало саставни део базе података која обједињује податке из 30 европских земаља.

Када је реч о истраживању културне партиципације, Завод је у 2017. години реализовао истраживања „Посетиоци манифестације „Музеји Србије 10 дана од 10 до 10“, „Културна партиципација и културно наслеђе“ и „Културне потребе и навике просветних радника у Србији“.

Циљ истраживања „Посетиоци манифестације ‘Музеји Србије 10 дана од 10 до 10’“ је био да се обезбеде прелиминарни емпиријски подаци о наведеној манифестацији, као основа за успостављање система редовног праћења развоја као и њене евалуације, што је од великог значаја за планирање, евалуацију и развој сличних догађаја. Приређена је и публикација са резултатима истраживања и препорукама.

Циљ пројекта „Културна партиципација и културно наслеђе” јесте да се развијањем базе података „Култура и друге децје игре“ обезбеде знања и подаци који документују искуства охрабривања деце да упознају наслеђе, али да се и сами упусте у стваралачке активности. У 2017. години спроведена су теренска испитивања програмских активности намењених деци у установама културе у Кикинди, Сомбору, Аранђеловцу, Смедеревској Паланци и Новом Саду.

Истраживање „Културне потребе и навике просветних радника у Србији“ имало је за циљ сагледавање културне партиципације наставника и учитеља основних школа, који својим индиректним и директним контактом са младима и децом утичу на креирање културних профила будућих носилаца друштвених активности, публике и стваралаца.

У оквиру истраживачке делатности Завода у 2017. години реализован је и пројекат „Закони и култура“, чији је циљ да пружи емпиријски утврђене чињенице релевантне за унапређење легислативе која системски подржава развој културе у Србији, као и изврши анализу прописа од значаја за развој културе. Методолошку окосницу истраживања чинили су интервјуи са фокус групама, а искуства и сугестије које су узнели учесници фокус група драгоцени су за формулисање решења која би требало да се нађу у будућој регулативи у области културног наслеђа.

Пројекат „Програмске и пословне политике галерија и излагачких простора у Србији“ обухватао је три фазе. Прва фаза подразумевала је дефинисање, мапирање и класификовање галерија и излагачких простора у Србији, друга се фокусирала на истраживање програмских и пословних политика галерија и излагачких простора, док је трећа фаза, реализована током 2016. и 2017. године, обухватила обраду, анализу и интерпретацију резултата на основу

добијених података из упитника. Резултати истраживања су штампани у посебној публикацији.

Основни циљ пројекта „Родна равноправност у културном стваралаштву и делатности“ је било сагледавање положаја жена у савременом културном стваралаштву и то на два начина: квантитативно преко статистичких података о полној/родној структури запослених у јавним установама културе и квалитативно кроз разговоре са женама запосленим у јавним установама културе.

У оквиру међународне сарадње, Завод је реализатор пројекта „Промоција и имплементација УНЕСКО Конвенције о заштити и унапређењу културне разноликости“, који је у 2017. години подразумевао активности на изради другог Националног четворогодишњег извештаја о реализацији Конвенције 2005, са статистичким анексом, што је једна од обавеза земаља потписница, који је саставни део извештаја. Поред четворогодишњег извештаја, настављен је рад на ЦДИС методологији и уобличавању текста Техничког извештаја, као и усаглашен изглед и добијени алати и упутства за писање Аналитичког сажетка.

У оквиру међународне сарадње са Унеском, у новембру 2017. године, директор Завода за проучавање културног развоја др Вук Вукићевић је, у склопу делегације Републике Србије, присуствовао 39. Генералној скупштини Унеска, односно дводневној седници Комисије за културу Унеска.

Поред својих редовних активности, Завод је, у оквиру својих надлежности, током 2016. и 2017. године активно учествовао у раду на Нацрту Стратегије развоја културе Републике Србије, као и у изради Акционог плана Стратегије. Завод је, такође, имао свог представника у имплементационој групи за праћење Акционог плана Владе Републике Србије.

Завод је, у сарадњи и на иницијативу Министарства културе и информисања Републике Србије, реализовао међународни скуп „Београдски контрапункт“, чији је циљ да се у сусретима познатих уметника из различитих земаља подстакну критичка промишљања о савременом свету и променама које се у њему одвијају. На дводневном скупу, одржаном 9. и 10. јуна у Југословенској кинотеци, учествовали су Петер Хандке, Ју Хуа, Захар Прилепин, Фредерик Бегбеде и Милован Данојлић. Модератори разговора били су редитељ Емир Кустурица и министар културе и информисања Владан Вукосављевић. Издата је шестојезична публикација у којој су изнети најважнији резултати скупа, као и транскрипт разговора објављен у подлистку дневног листа „Политика“.

Поред издавања 154, 155, 156. и 157. броја часописа „Култура“ и посебних публикација са резултатима истраживачких пројеката („Посетиоци манифестације ‘Музеји Србије 10 дана од 10 до 10’“ и „Културне потребе и навике просветних радника“), издавачка делатност Завода је у 2017. години обухватала и публикацију „Укуси Старе планине“, којом се афирмише нематеријална гастрономска баштина овог дела Србије и доприноси промоцији Старе планине у домаћој и међународној јавности.

У Заводу је током 2017. године одржано пет трибина у оквиру циклуса „Стеван Мајсторовић“, 12 уметничких изложби у Галерији Завода, а одржан је и научни симпозијум „Архитекта Никола Добровић (1897-1967) – педесет година после“.

Поводом обележавања 50 година од оснивања Завода за проучавање културног развоја, у априлу је одржан скуп посвећен прослави педесет година Завода, на коме су учествовали представници Министарства културе и информисања, некадашњи и актуелни сарадници установе. У децембру је у галерији Завода свечано отворена изложба и одржана премијерна пројекција полчасовног документарног филма „Педесет година Завода за

проучавање културног развитка“, који представља историјски пресек рада и основних делатности Завода и заснован је на сведочењима запослених и сарадника Завода, од оснивања до данас. Неколико дана након премијере, филм је приказан на Радио-телевизији Србије.

Активности Завода су и током 2017. биле медијски изузетно добро пропраћене, при чему издвајамо прилоге у емисијама „Београдска хроника“, „Културни дневник“ и „Час анатомије“ Радио-телевизије Србије, „У средишту пажње“, „Клуб 2“ и „Визија“ Радио Београда, емисији „Прелиставање“ Студија Б, као и прилоге у дневним новинама „Политика“, „Вечерње новости“, „Данас“ и „Блиц“.

САДРЖАЈ

1 Е-КУЛТУРА.....	5
2 КУЛТУРНА ПАРТИЦИПАЦИЈА	6
2.1 ПОСЕТИОЦИ МАНИФЕСТАЦИЈЕ „МУЗЕЈИ СРБИЈЕ 10 ДАНА ОД 10 ДО 10“	6
2.2 КУЛТУРНА ПАРТИЦИПАЦИЈА И КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ	10
2.3 КУЛТУРНЕ ПОТРЕБЕ И НАВИКЕ ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА У СРБИЈИ	12
3 СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	14
4 ЗАКОНИ И КУЛТУРА	15
5 ПРОГРАМСКЕ И ПОСЛОВНЕ ПОЛИТИКЕ ГАЛЕРИЈА И ИЗЛАГАЧКИХ ПРОСТОРА У СРБИЈИ.....	17
6 РОДНА РАВНОПРАВНОСТ У КУЛТУРНОМ СТВАРАЛАШТВУ И ДЕЛАТНОСТИ.....	19
7 УКУСИ СТАРЕ ПЛАНИНЕ	21
8 НАУЧНИ СКУПОВИ И КОНФЕРЕНЦИЈЕ	22
8.1 50 ГОДИНА ЗАВОДА ЗА ПРОУЧАВАЊЕ КУЛТУРНОГ РАЗВИТКА	22
8.2 АРХИТЕКТА НИКОЛА ДОБРОВИЋ (1897-1967) – ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ПОСЛЕ	23
9 ЦИКЛУС ТРИБИНА „СТЕВАН МАЈСТОРОВИЋ“	25
10 ГАЛЕРИЈА ЗАВОДА.....	26
11 МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА	27
11.1 ПРОМОЦИЈА И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА УНЕСКО КОНВЕНЦИЈЕ О ЗАШТИТИ И УНАПРЕЂЕЊУ КУЛТУРНЕ РАЗНОЛИКОСТИ.....	27
11.2 БЕОГРАДСКИ КОНТРАПУНКТ	29
12 ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ.....	31
12.1 ШТАМПАЊЕ ПУБЛИКАЦИЈА.....	31
12.2 ЧАСОПИС КУЛТУРА	32
13 ПРЕС ИЗВЕШТАЈ 2017.....	37
14 РЕКАПИТУЛАЦИЈА ТРОШКОВА.....	40

1 Е-КУЛТУРА

Руководиоци пројекта: Биљана Јокић и Слободан Мрђа

Технички координатори: Маријана Узуновски и Јелена Вујановић

Сарадници за комуникацију са институцијама: Маша Вукановић, Маја Маринковић, Драгана Мартиновић, Богдана Опачић, Пеђа Пивљанин, Синиша Стефановић, Ана Стојановић, Бојана Субашић, Маја Тодоровић

Институционална сарадња: Републички завод за статистику (РЗС), Народни музеј у Београду, Народна библиотека Србије, Архив Србије, Републички завод за заштиту споменика културе, Народно позориште у Београду

Основне информације о пројекту

е-Култура је база података о установама и удружењима у култури Србије, а од 2013. године је извор званичне статистике у култури Србије, на основу Споразума о сарадњи, који су потписали Завод за проучавање културног развоја и Републички завод за статистику (РЗС).

Континуиране активности на развоју базе података подразумевају редовно ажурирање основних података, преиспитивање и прилагођавање класификација, дефинисање и редифинисање образаца за прикупљање података о програмима, материјалним и људским ресурсима. Основни предуслов за ефикасно обављање ових активности јесу адекватна технолошка решења. Тренутно решење је на *Microsoft SQL Server 2012*, при чему је омогућено *on-line* ажурирање података од стране учесника у систему, прикази укрштених података и извештавање. Поред тога, основу за успостављање одрживог система представља дефинисање стандардизованих процедура за редовно ажурирање и обраду података.

Реализоване активности у 2017. години

Поред редовних активности, које се континуирано реализују од потписивања Споразума са РЗС 2013. године, током 2017. године успостављена је сарадња са ЕГМУС – Европском групом за статистику о музејима (EGMUS - The European Group on Museum Statistics), на иницијативу Еуростат-а. Приређени су статистички подаци и извештај о музејима у Србији, што је постало саставни део базе података која обједињује податке из 30 европских земаља. Придруживање ЕГМУС-у представља вид дугорочне сарадње са осталим европским земљама учесницама у овом пројекту, чији је главни циљ прикупљање и публикавање упоредивих статистичких података. У том смислу, план је да се у наредном периоду обрасци о музејима у е-Култури ускладе са препорукама ЕГМУС-а у мери која је могућа с обзиром на специфична обележја музејске делатности код нас. Све активности биће изведене у консултацијама са стручњацима Народног музеја у Београду, чији је представник последњих година др Биљана Ђорђевић, шеф Одељења за архивску и документарну грађу.

Остале реализоване активности током 2017. године, као и ранијих година су:

1. ажурирање постојећих група података
  - редовне активности на ажурирању података у адресару
  - редовни годишњи циклус прикупљања података о биоскопима, позориштима, музејима и галеријама, што се обједињује са базама о библиотекама, издаваштву и медијима – 2017. године реализован је четврти годишњи циклус
2. приређивање редовних статистичких извештаја
  - припрема и реализација статистичких извештаја за публикацију „Култура 2016“, коју партнерски приређују РЗС и Завод за проучавање културног развоја
  - припрема и реализација статистичких извештаја за редовне публикације РЗС ширег обима (Статистички годишњак и Календар)
  - припрема извештаја до нивоа општина за Дев инфо базу РЗС
3. програмерске активности
  - уређивање структуре података у бази и припрема извештаја

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуга програмирања	Одржавање система е-Култура	220,000.00	220.000,00	220.000,00	0,00
Набавка програмских пакета (software)	Visual Studio Professional with MSDN ALNG LicSAPk OLP NL Acdmc Qlfd	50,000.00	50.000,00	45.000,00	5.000,00
Машине и опрема	Замена два стара рачунара	164,000.00	164.000,00	163.680,00	320,00
Услуга интернет провајдера	Закуп VPS сервера на годишњем нивоу	100,000.00	100.000,00	99.999,95	0,05
Укупно		534,000.00	534.000,00	528.679,95	5.320,05

2 КУЛТУРНА ПАРТИЦИПАЦИЈА

2.1 Посетиоци манифестације „Музеји Србије 10 дана од 10 до 10“

Координатор: Богдана Опачић

Истраживачи: Биљана Јокић, Слободан Мрђа и Драгана Мартиновић

Институционална сарадња: Народни музеј у Београду

Основне информације о пројекту

Пројекат је покренут 2015. године, на позив Одбора манифестације „Музеји Србије 10 дана од 10 до 10“ када је била реализована први пут. Тада је било реализовано пилот истраживање на пригодном узорку од 1.873 посетилаца манифестације, на 25 музејских локација у 14 градова Србије. Циљ је био да обезбеде прелиминарни емпиријски подаци, као основа за успостављање система редовног праћења развоја, те евалуације манифестације, која је конципирана тако да се одвија сваке године у мају. Континуирана истраживања овог

типа важна су у циљу обезбеђивања емпиријске основе за евалуацију, планирање и развој оваквих догађаја. Током манифестације 2016. године, реализована су два концептуално повезана, али методолошки различита истраживања: 1. теренска анкета посетилаца манифестације – регионално стратификовани случајни узорак обухватио је укупно 2472 посетиоца на укупно 47 музејских локација у 28 градова; 2. електронска анкета кустоса, представника установа које су учествовале у манифестацији (укупно 55).

Током манифестације 2017. године, реализовано је истраживање на истом типу узорка – регионално стратификовани случајни узорак обухватио је 2400 испитаника на укупно 46 музејских локација у 24 града. Приређена је публикација за ширу стручну јавност са главним општим закључком да су резултати на највећем броју питања без значајних промена у односу на претходну годину, па је препорука да се направи пауза и наредно истраживање испланира за неку од наредних година у зависности од активности које предузима организатор манифестације. У наставку следи приказа главних налаза, који су представљени у публикацији „Праћење развоја манифестације Музеји Србије десет дана од 10 до 10: има ли промена 2017. године?“

Резиме и дискусија главних налаза

Истраживање о посетиоцима манифестације „Музеји Србије десет дана од 10 до 10“ реализовано је са циљем да се прати развој манифестације – да ли и на који начин се мења структура посетилаца, у којој мери су информисани о манифестацији и заинтересовани за музеје уопште.

Анализа резултата показала је да 2017. године на највећем броју индикатора није дошло ни до каквих промена у односу на претходну годину – резултати су готово идентични у поређењу са онима из претходне године, што с једне стране указује на значај емпиријских истраживања уопште и прецизност мерења у овом конкретном случају, али с друге стране открива проблем спорних промена у сегментима у којима је промене могуће очекивати једино уколико су предузете посебне мере. На пример, структура посетилаца у погледу социо-демографских обележја је непромењена: најзаступљенији су запослени, старости од 25 до 45 година, локално становништво, са вишим нивоима образовања, док у релативно малом проценту на ову манифестацију долазе старији, односно пензионери, али и млађи, односно студенти и средњошколци. Такође, у релативно малом проценту присутне су особе с децом, па и са другим члановима породице, изузев партнера. Пошто узорком нису обухваћене организоване школске посете, овај податак не говори ништа о генералном присуству деце школског узраста међу посетиоцима, али говори о томе да ово није манифестација породичног карактера. Она то наравно не мора нужно да буде, али из перспективе развоја публице уопште, па и музејске публице, јесте битно да се културне потребе развијају у детињству и то не само укључивањем школа у тај процес, него се посебно истиче улога породице, те навика да се програми посећују са члановима породице.

У прошлогодишњем извештају нагласили смо да је препоручљиво – у зависности од циљева музеја и организатора манифестације – осмислити посебне маркетиншке и промотивне активности како би се привукле друштвене групе које су слабије заступљене. Посебно је важно то што је ова манифестација првенствено локалног карактера: посећује је у највећој мери локално становништво. Имајући то у виду, као и десетодневно трајање манифестације, осмишљавањем посебних програма не само што је могуће плански привлачити одређене друштвене групе, него је могуће и одржавати привлачност музеја

током целокупног трајања манифестације и пројектовати активности тако да посетиоци манифестације наставе да посећују музеј и након завршетка.

Потенцијал који манифестација има, о чему смо и раније писали, огледа се у поново потврђеном податку о оквирно 40% посетилаца манифестације који немају обичај да дођу у музеј након што се манифестација заврши. Додатно, сваки трећи испитаник посетио је неки музеј у Србији 1–3 пута током протеклих годину дана, што значи да нема основа да се третирају као редовна музејска публика.

О томе смо објавили више радова (Јокић и Жежељ, 2013; Јокић, 2016, Јокић и Мрђа, 2017), па се на овом месту нећемо подробније бавити овим проблемом, али јесте важно поново истаћи оно што је кључно, а то је значај тзв. потенцијалне музејске публике. Генерално, не само када је реч о музејским програмима, него и о програмима осталих установа културе (позоришта, галерије, биоскопи итд.), постоје људи који их никада не посећују и које такви програми једноставно уопште не занимају, већ воле на други начин да проводе своје слободно време. На њих нема смисла утицати, јер су мале или никакве шансе да се постигне жељени ефекат, те да ти људи постану (нпр. музејска) публика. Такође, постоје људи који воле да посећују одређене програме установа културе, те на њих нема разлога посебно утицати, јер ће они то свакако чинити. Међутим, постоје они који немају развијене навике, али ипак се деси да под одређеним околностима дођу у музеј – можда случајно, јер су имали вишак времена и видели да се нешто догађа у музеју, можда су кренули неком да праве друштво, иако немају посебна интересовања, можда су чули од познаника и пријатеља да се у музеју догађа нешто (и при том је бесплатно), можда би и иначе били заинтересовани али се једноставно не сете да посете музеј, који им је током манифестације само видљивији итд. Они чине групу која може да се означи као потенцијална публика: нису публика, али могу то да постану. Ипак, да би то постали неопходно је предузети посебне активности да се такви људи мотивишу да дођу поново, осим што је свакако битно да им искуство те посете буде позитивно. Уколико се такве активности не предузму, мале су шансе да ће они доћи поново.

Имајући у виду резултате овогодишњег истраживања, дакле, може се претпоставити да нису предузете посебне мере током или након прошлогодишње манифестације: структура посетилаца према социо-демографским параметрима је готово идентична као прошле године, а такође је непромењен проценат посетилаца који у локалне музеје долази само током манифестација. Овај феномен утолико је занимљивији што се односи само на навике посећивања музеја у Србији, док су резултати (опет као и прошле године) оптимистичнији када је реч о посећивању музеја у иностранству: око половине наводи да посећује музеје скоро увек током боравка у иностранству (не знамо колико често путују), а око трећине да то чине понекад.

Укратко, може се рећи да већина посетилаца манифестације јесте бар у некој мери заинтересована за музејске садржаје генерално, али већина ипак нема навику да посећује музеје у Србији.

Кад је реч о интересовању за музејске садржаје, ове године поставили смо и питање за које збирке су испитаници првенствено заинтересовани. Посматрано на целокупном узорку, највеће је интересовање за историјске и уметничке збирке. Открили смо разлике по старости и полу: са старашћу долази до диференцијације укуса, па опада проценат оних које занима све подједнако (или ништа посебно), а расте интересовање за историјске и уметничке збирке – и то тако што су мушкарци нешто више заинтересовани за историјске, а жене за уметничке збирке.

Када је реч о самој манифестацији, без промене у односу на прошлу годину, сваки четврти посетилац није знао да се у оквиру ове манифестације одржава и Ноћ музеја, а нешто мање од трећине није знало ни да је улаз у музеје бесплатан током трајања манифестације. Значајна промена у односу на прошлу годину забележена је на питању о томе када су сазнали за манифестацију: повећан је проценат оних који су за манифестацију сазнали претходне године (оквирно сваки други посетилац овогодишње манифестације). Овај налаз јесте очекиван, с обзиром на то да је прва манифестација 2015. године организована у веома кратком року, па је 2016. године практично први пут манифестација реализована уз вишемесечно планирање. У том смислу, може се очекивати и даљи пораст процента посетилаца који су раније сазнали за манифестацију.

С обзиром на већи број прецизно поновљених, односно непромењених резултата, било да они одражавају неминовно спори ритам промене када је реч о испитиваним феноменима или одражавају одсуство конкретних мера које би и довеле до промена, из истраживачког угла може се препоручити пауза у праћењу манифестације како би се оставило више времена да се неке значајније промене и догоде. У том смислу, препоручљива је интензивнија сарадња не само у оквиру музејске заједнице, него и активније укључивање других актера: органа управе, медија, спонзора итд, будући да ова манифестација није битна само за музеје, већ има генерални значај за унапређење културне партиципације у Србији.

Подсетимо се емпиријских података који показују да су на нивоу опште популације, било какве активности из области културе и уметности слабо заступљене (а опет најзаступљеније је посећивање фестивалских догађаја); свега 9% матураната посети неки културни догађај у своје слободно време; свега 9.3% младих људи посету културним садржајима сврстава међу три омиљене активности. Такође, у било каквим културним активностима (повремено или активно) учествује само 8.5% средњошколаца. При томе, програме установа културе уопште не посећује више од трећине средњошколаца (30% уопште не посећује биоскопе, 39.4% позоришта, 42.4% музеје). У светлу оваквих резултата, интересовање за музејске фестивале има посебан значај – као један од ресурса за развој музејске публике и као допринос развоју културне партиципације уопште.

Иако се образовање показује као једна од најзначајнијих социо-демографских варијабли, неопходно је деловати у правцу развоја културних потреба и навика посебно у детињству, али такође деловати у правцу формирања (или промене) ставова о посећивању музеја, те пројектовати полако њихову слику у правцу пожељних места за провођење квалитетног слободног времена.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Дневнице	Дневнице анкетара	350,000.00	350.000,00	349.189,15	810,85
Поштански трошкови	Поштански трошкови за слање попуњених упитника	13,500.00	13500	10.875,00	2.625,00
Услуга штампања	2.000 упитника, 4 стр.	20,000.00	20.000,00	18.000,00	2.000,00
Ауторски уговор	Рецензија	30,000.00	30.000,00	0,00	30.000,00
Укупно		413,500.00	413.500,00	378.064,15	35.435,85

2.2 Културна партиципација и културно наслеђе

Координатори: Маша Вукановић и Маја Тодоровић

Циљ пројекта „Културна партиципација и културно наслеђе” јесте да се развијањем базе података / тезауруса „Култура и друге дечје игре“ обезбеде знања и подаци који документују искуства у погледу охрабривања деце да упознају наслеђе али и сами се упусте у стваралачке, креативне, активности. Сама база пружа податке о програмима које установе културе реализују намењујући их деци а најзначајнији су подаци о методама рада са децом јер се њиховом применом како од стране кустоса и сарадника у установама културе тако и од стране учитеља и наставника директно може утицати на повећање нивоа културне партиципације деце односно њиховог интересовања за рецепцију и продукцију културних садржаја. Током 2015. и 2016. године прикупљена је обилна грађа о програмима појединих београдских установа културе (Дечји културни центар/Дом пионира, УК „Пароброд“/Центар за културу „Стари град“, Музеј афричке уметности).

У 2017. години фокус се помера ка програмима који се реализују у другим градовима и општинама у Србији. Пре свега је реч о програмима које осмишљавају и реализују музеји и галерије са фондом. Прикупљање података и грађе почива на теренском обиласку музеја а како би се на непосредан начин утврдило где се програми конкретно одигравају, како они изгледају, али и сагледале могућности за укључивање оваквих програма у културно – туристичку понуду Србије намењену породицама са децом.

У 2017. години спроведена су теренска испитивања у следећим градовима и општинама:

Кикинда. Народни музеј Кикинда један је од најактивнијих музеја у Србији када је реч о програмима намењеним деци и свакако редак музеј у Србији у који деца доводе родитеље. Током обиласка музеја показани су и експонати којима се деца редовно враћају. Такође, музеј је развио специјалне програме за децу која у Кикинду долазе на екскурзије, по чему је такође један од ретких у Србији. Музеј је осмислио низ дидактичких материјала који се користе у раду са децом а музејски програми су повезани и са наставним програмима на предметима свет око нас, историја, биологија, физика, хемија, ликовно васпитање, грађанско васпитање те се у музеју повремено и одвијају школски часови. За потребе базе података „Култура и друге дечје игре“ прикупљени су материјали који документују реализацију програма Мамутфест (редовно се одржава другог викенда у септембру), Совембар (од октобра до марта, програм је намењен пре свега деци предшколског узраста) и Едукативни кампови који се реализују током летњих месеци како за децу школског тако и за децу предшколског узраста.

Сомбор. Градски музеј Сомбор остварује активну сарадњу са школама и предшколским установама те програми намењени деци представљају редовне активности које прате и сталну поставку али и повремене изложбе које музеј реализује. У раду са децом на радионицама се користе игре попут игре меморије са картицама по мотивима музејских експоната, технике ликовног васпитања, а у сарадњи са музичком школом деца се укључују у припрему и изведбу програма за Ноћ музеја. Посебно интересантан програм је „Музеј у коферу“ који музејски кустоси реализују у сеоским школама на територији Сомбора. Прикупљена је грађа која документује реализацију наведених програма.

Аранђеловац. Град Аранђеловац је једна од водећих екскурзијских дестинација а посебно су у фокусу Споменик природе од изузетног значаја – пећина Рисовача и Историјски комплекс Орашац. Обе локације су под старањем Народног музеја Аранђеловац, а кустоси редовно на овим локацијама осмишљавају и реализују едукативне радионице како за децу на екскурзијама тако и за аранђеловачку децу. Такође, значајни су програми намењени преvasходно аранђеловачкој деци који се у летњим месецима реализују у Етно кући за коју је такође надлежан музеј. На тим радионицама деца уче о некадашњем животу и грађанских породица и сеоских домаћинстава а у сарадњи са родитељима се припремају и стара јела. Највећи број тих радионица одржава се у оквиру програма Дечје музејско лето које је 2017. године одржано по седми пут. Прикупљена је грађа која документује реализацију поменутих радионица у комплексу Орашац и пећини Рисовача те програма Дечје музејско лето.

Смедеревска Паланка. Народни музеј Смедеревска Паланка реализује програме за децу који прате повремене изложбе које музеј приређује али и програме који се одвијају укупно на нивоу општине. Такође, релативно редовно се одржавају и радионице са ученицима школа у селима на подручју општине на којима ђаци упознају своју прошлост. Музеј је објавио и неколико публикација које су прикладне раду у оквиру наставе историје за децу старијих разреда основних школа као и за ученике средњих школа.

Музеј индустрије „Гоша“ је јединствен технички музеј чија поставка документује развој индустрије у Србији и на простору некадашње Југославије те повезаност фабрика Гоше са историјским збивањима. Музеј организује вођења за ђаке на екскурзијама а повремено и пружа гостопримство ученицима школа из Смедеревске Паланке и околних општина који ту долазе да би добили илустрације за наставу историје и техничких предмета.

Нови Сад. У Новом Саду током 2017. године пажња је била посвећена програмима Галерије Матице Српске и Музеја Војводине док су индиректно евидентирани и програми Спомен збирке Павле Бељански и Музеја града Новог Сада.

У Галерији Матице Српске, с обзиром на просветну улогу Матице Српске, посебан простор је адаптиран за потребе најмлађих. У њему се реализују ликовне радионице за децу, али и други садржаји. Посебна пажња се посвећује раду са децом предшколског узраста и Галерија има споразум о сарадњи са Предшколском установом „Радосно детињство“ који подразумева континуирану активну сарадњу на осмишљавању и реализовању различитих активности у оквиру програма „Одрастање уз уметност“. Такође, кроз програм Европске комисије Креативна Европа - Култура, Галерија Матице Српске је са четири партнера спровела серију радионица у којима је учествовало 20 музејских едукатора, 125 школа, 7000 средњошколаца, 700 професора, 150 студената и 100 стручњака и професионалаца. На основу тих искустава објављен је и Музејски приручник „Hear Me: Bringing Youth and Museums Together“. Галерија Матице Српске је током 2017. развила и андроид апликацију у којој пчелица-матица деци детаљније приближава делове сталне поставке. Најзад, континуирано се спроводи програм „Уметнички времеплов“ који је осмишљен са идејом да деца узраста од 5 до 11 година уз помоћ уметничких дела изложених у Галерији сазнају о значајним догађајима и историјским личностима.

Музеј Војводине међу својим најзначајнијим активностима издваја интерактивне едукативне програме за децу и младе. Ти програми су груписани у јединственом програму „Музејска учионица“ у оквиру кога се одржавају радионице везане за различите области –

археологију, историју, историју уметности, етнологију – а теме су повезане са наставним програмима за ниже разреде основне школе. Методе рада почивају на игри, забави и разговору а с обзиром на знања која пружају педагогија и развојна психологија. Такође, у реализацију програма позивају се учитељи и наставници који у изложбеном простору, помоћу аутентичних историјских извора и експоната, на потпунији начин преносе знања односно чине градиво јаснијим и пријемчљивијим, при томе развијајући позитиван однос према културном наслеђу. У оквиру посете Музеју Војводине учествовали смо и на округлом столу „Музеј и едукација – сарадња музеја и образовних институција“ на коме су учесници изнели потребу за стварањем тезауруса идеја, програма и метода са чим наша база „Култура и друге дечје игре“ у потпуности кореспондира.

Током посете Новом Саду евидентирани су и програми Спомен-збирке „Павле Бељански“ попут изложби које се праве након ликовних радионица за децу (нпр. „У атељеу Надежде Петровић“).

Током теренских обилазака је прикупљен већи број књига и штампаног дидактичког материјала у аналогном формату. Стога су предузете мере да се грађа дигитализује како би се могла унети у електронску базу података „Култура и друге дечје игре“

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуга друмског превоза путника, услуге хотелског смештаја и дневнице	Транспорт (4 града, 2 истраживача), Хотелски смештај (2 истраживача, 2 града и 2 ноћења), Дневнице (4 града, 2 истраживача, 6 дана)	93.000,00	93.000,00	87.256,42	5.743,58
Остале опште услуге	Трошкови дигитализације грађе (ван Београда)	68,540.00	68.540,00	67.000,00	1.540,00
Укупно		161,540.00	161.540,00	154.256,42	7.283,58

2.3 Културне потребе и навике просветних радника у Србији

Координатори: Дејан Загорац, Бојана Субашић и Богдана Опачић

Сарадник: Јелена Ђорђевић

Последњих година у јавним расправама и писаним документима више пута је било речи о потреби да се успостави системска сарадња школа и институција културе. Истраживања о културној партиципацији Завода за проучавање културног развоја већ су показала да млади у релативно малој мери учествују у јавној културној потрошњи, док је 2017. године урађено прво истраживање које се бави питањима колико просветни радници учествују у јавној културној потрошњи и какве су њихове културне потребе. Посебно је било важно истражити каква је културна партиципација просветних радника који у свакодневном контакту са младима, личним примером поред професионалних активности, утичу на формирање њихових културних потреба и укуса.

Циљ истраживања био је сагледавање културне партиципације наставника и учитеља основних школа, као посебне категорије становништва, која својим индиректним и директним контактом са младима и децом утичу на креирање културних профила будућих носилаца друштвених активности, публике и стваралаца. У оквиру истраживања анкетирано је 1.070 учитеља и наставника основних школа у градовима, административним центрима округа. Разлог избора градова седишта округа је постојање минимум три установе културе и потенцијално велику разноликост културних садржаја у њима. Анкетирање је обављено у 345 основних школа. Истраживање је базирано на квантитативној методологији, а узорак је чинило 72.2% испитаника женског пола и 27.1% мушког пола, што одговара, према подацима Републичког завода за статистику, полној структури наставног кадра основних школа у Србији. Узорак је чинило 36.5% наставника разредне наставе (учитеља) и 62.8% наставника предметне наставе, од којих највећи број предаје српски језик и књижевност.

Резултати истраживања показали су да више од половине (51.1%) анкетираних учитеља и наставника основних школа сматра да је сарадња школа са установама културе врло добра, док 4.1% ову сарадњу оцењује као одличну. Да је сарадња установа културе и школа на високом нивоу потврђује и податак према коме се 72% испитаника слаже са тврдњом да су установе културе отворене за све видове сарадње са школом. Поред тога, 88% анкетираних учитеља и наставника мисли да би сарадњу установа културе и образовања требало правно регулисати на националном нивоу (стратегијом, уредбом и сл.). Учители и наставници своје ђаке најчешће воде на позоришне садржаје (у установама културе и/или у школи), а затим у музеј, док са својим ученицима најређе посећују концерте и фолклорне приредбе. Ученике на културне догађаје најчешће воде учители и наставници српског језика, а најређе наставници математике. Трећина анкетираних учитеља и наставника води све своје ученике на културне садржаје, док 29.5% анкетираних води само ученике који су заинтересовани за одређени културни догађај. Поред тога, учитељима и наставницима веома је важна и сагласност родитеља за присуствовање одређеним културним догађајима, те 18.8% анкетираних учитеља и наставника води само ђаке чији су родитељи дали сагласност. Такође, важно је напоменути да 5% учитеља и наставника у последњих 12 месеци није одвело своје ученике ни на један културни догађај.

Поред сарадње школа са установама културе веома важно је било испитати културне потребе и навике наставника и учитеља основних школа у Србији, јер су они препознати као узори, који својим личним примером поред професионалних активности, утичу на формирање културних потреба и укуса код деце. Анкетирани наставници и учители из свог задовољства најчешће посећују позоришне представе, библиотеке, музеје и галерије, а најмање концерте (поп/рок, народне и класичне музике). Такође, резултати показују да се 80% наставника и учитеља баве неким видом културне продукције, и то најчешће рукотворинама, писањем поезије, прављењем уметничких предмета и прављењем уметничких фотографија.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Дневнице	Дневнице анкетара	282,120.00	282.120,00	279.473,77	2.646,23
Услуга штампања	1.500 упитника, 4 стране	20,000.00	20.000,00	10.800,00	9.200,00
Ауторски уговор	Рецензија	30,000.00	30.000,00	27.107,60	2.892,40
Укупно		332,120.00	332.120,00	317.381,37	14.738,63

3 СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА КУЛТУРЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Координатор: Вук Вукићевић

Сарадници: Богдана Опачић, Бојана Субашић, Владимир Коларић, Јелена Ђорђевић, Слободан Мрђа, Маша Вукановић, Биљана Јокић, Маја Тодоровић, Драгана Мартиновић, Мануела Граф и Синиша Стефановић.

Институционална сарадња: Министарство културе и информисања Републике Србије.

Основне информације о пројекту

Стратегија развоја културе Републике Србије, у складу са Законом о култури, на период од десет година доноси Народна Скупштина на предлог Владе. Нацрт Стратегије објављен је 1. јула 2017. године, док је јавна расправа трајала од 1. августа до 31. септембра исте године. Завод за проучавање културног развоја је, у сарадњи са Министарством културе и информисања, учествовао у различитим фазама израде Нацрта Стратегије.

Реализоване активности

Завод за проучавање културног развоја је, у оквиру својих надлежности, од октобра 2016. године био укључен у рад на Нацрту Стратегије развоја културе, достављајући потребне податке и дајући стручно мишљење о тексту Нацрта Стратегије и методологији израде планског документа. Стручњаци из Завода су активно учествовали у писању поглавља „Садашње стање у култури“.

Од маја 2017. године Завод је активно учествовао у изради Акционог плана Стратегије.

Током јавне расправе о Нацрту Стратегије, Завод је учествовао у организацији трибина одржаних у оквиру јавне расправе и прикупљао и класификовао пристигле предлоге, примедбе и сугестије.

По њеном окончању, Завод је учествовао у писању Извештаја са јавне расправе, као и у раду на даљем, у складу са резултатима јавне расправе, унапређењу текста Нацрта Стратегије.

Завод за проучавање културног развоја није користио буџетска средства за своје учешће у изради Нацрта Стратегије развоја културе Републике Србије.

4 ЗАКОНИ И КУЛТУРА

Координатор: Маша Вукановић

Сарадник: Маја Тодоровић

Пројекат *Закони и култура* почива на истраживању чији су предмети однос закона и културе, ефективност у новије време донетих закона не само у домену културе већ и у другим доменима који су изузетно значајни за развој културе, као што су образовање, туризам, економија, државна управа, просторно планирање, те, најзад, опције регулације и потреба за појединачним законским актима. Другим речима, истраживањем су тражени одговори на питања: Какав је однос закона и културе имајући у виду одредницу културе у ширем, антрополошком, смислу? Које ефекте имају протеклих 10 година донети акти? Како се кроз законе стварају везе кључних домена за остваривање одрживог развоја – културе, економије, политике, образовања, екологије и просторног планирања? Које области културе морају имати своје специфичне законе и који су кораци у том смеру предузети а које кораке треба предузети?

Циљ пројекта је да пружи емпиријски утврђене чињенице релевантне за унапређење легислативе која системски подржава развој културе у Србији те изврши анализу прописа од значаја за развој културе. Будући да је за развој културе од кључне важности укључивање деце и младих и остваривање квалитетних интеракција са људима заинтересованим за упознавање земље и њених људи, посебан акценат у истраживању је стављен на законску основу за успостављање системских решења благотворних за повезивање културе и образовања, односно културе и туризма.

Методолошки, окосницу истраживања чинили су интервјуи са фокус групама. У процесима формулисања јавних политика које полазе од доказа (енг. *evidence based policy*) фокус групе су драгоцен алат за утврђивање чињеница о ефектима које планирани и спроведени токови деловања имају у пракси актера. Предност ове технике у контексту циљева пројекта огледа се у томе што омогућава контрастирање искустава учесника који остварују делатност од значаја за интеграцију културе у токове одрживог развоја, те јачање спона са другим стубовима одрживог развоја (образовање као основни предуслов за јачу утемељеност свих стубова одрживог развоја и туризам као део економије која је посебан стуб одрживог развоја).

Музеји јесу установе културе које, с једне стране имају изразиту едукативну функцију, а с друге стране представљају стожер развоја културног туризма (јер је музејски туризам међу водећим областима ове међуресорне гране). Стога, а како би оба вида међуресорне сарадње у којима култура треба да има кључну улогу била адекватно сагледана, формиране су две групе музеалаца са којима су обављени фокусирани интервјуи. Приликом формирања група водило се рачуна о томе да у њима буду заступљени представници националних, регионалних и локалних музеја, те да се обухвате градови односно општине из свих региона Србије.

Једну групу су чинили кустоси – педагози и музејски едукатори ангажовани у осам музеја из различитих градова / општина (Кикинда, Бечеј, Нови Сад, Београд, Лесковац, Књажевац, Ниш). У припреми ове фокус групе од кључне важности је била сарадња са Педагошком секцијом Музејског друштва Србије. Са овом групом фокусиран разговор се односио на питања везана за реализацију едукативних програма, сарадње са предшколским и

школским установама, те компатибилности легислативе у култури и просвети (укључујући Стратегију образовања 2020. и Нацрт Стратегије развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. године). У разговору је истакнуто да иако постоји велики ентузијазам, често се много више труда улаже у превазилажење административних препрека него у развијање програма при чему је значајан недостатак оличен у недовољним људским ресурсима музеја; да се сарадња са просветним институцијама превасходно остварује захваљујући персоналним контактима, као и да дугорочност сарадње музеја и просветних институција пре свега зависи од директора. Истакнуто је да постојећа регулатива не препознаје специфичности рада кустоса-педагога односно музејских едукатора те потреба да се у будућој регулативи у области наслеђа/музеја нагласи остваривање квалификација за послове музејских едукатора.

Другу групу чинили су кустоси и руководиоци девет музеја из различитих градова/општина у Србији (Александровац, Аранђеловац, Београд, Зајечар, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Пријепоље, Прокупље) као и председник Националног комитета ИКОМ-а Србије. Са овом групом фокусиран разговор се односио на програме које музеји осмишљавају и реализују како би наслеђе које чувају приближили посетиоцима / туристима, сарадњи са туристичким организацијама на креирању (културно-)туристичке понуде града односно општине, као и потешкоћама које произилазе из недовољне усаглашености прописа из различитих ресора те недостатка савремене легислативе у области наслеђа посебно с обзиром на чињеницу да је културно наслеђе основни ресурс за развој културног туризма. У контексту рада на новој регулативи у области културног наслеђа сугерисано је да би Закон о културном наслеђу требао да регулише питања управљања наслеђем, али и истакнута потреба да музејска делатност буде посебно и детаљније регулисана у нпр. Закону о музејима.

На основу фокус групама претходеће анализе литературе посвећене односу права и културе те садржаја медијских извештаја који се односе на легислативу у култури, образовању и туризму, као и програме кроз које су ови ресори протеклих 15 година спајани, формулисана су и заједничка питања која су пре свега у функцији испитивања различитих опција за функционално повезивање културе и образовања односно културе и туризма. Регулативна опција се, према мишљењима учесника обе фокус групе, сматра кључном јер без ње успех даљих активности зависи од личне мотивисаности како актера из културе тако и актера из домена образовања односно туризма те персоналним конекцијама које у случајевима привременог или сталног одласка једне од страна бивају прекинуте.

Искуства и сугестије које су изнели чланови фокус група драгоцени су за формулисање решења која би требало да се нађу пре свега у будућој регулативи у области културног наслеђа. Међутим, за систематско развијање међуресорне сарадње неопходно је испитати и могућности за интервенције у регулативи из других ресора, нарочито просвете, трговине и туризма, па и економије и просторног планирања јер бројни проблеми у пракси (нпр. коришћење објеката у едукативне и интерпретативне сврхе) проистичу управо из прописа у овим областима. Испитивање актера из поменутих ресора, укључујући представнике органа управе односно локалне самоуправе, планирано је за 2018. годину.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуга информисања	Претплата за медијске архиве	53,800.00	53.800,00	53.800,00	0,00
Услуга друмског превоза путника	Транспорт (путни трошкови учесника фокус група – 3 групе)	73,800.00	73.800,00	73.492,25	307,75
Услуга достављања припремљених оброка	Кетеринг (3 фокус групе)	28,940.00	28.940,00	26.975,00	1.965,00
Укупно		156,540.00	156.540,00	154.267,25	2.272,75

5 ПРОГРАМСКЕ И ПОСЛОВНЕ ПОЛИТИКЕ ГАЛЕРИЈА И ИЗЛАГАЧКИХ ПРОСТОРА У СРБИЈИ

Аутори пројекта: Драгана Мартиновић, истраживач/ виши стручни сарадник у Заводу за проучавање културног развоја, Београд, Димитрије Тадић, саветник за визуелне уметности и мултимедије у Министарству културе и информисања Републике Србије, Нина Михаљинац, асистент на Универзитету уметности, Београд.

Контекст истраживања

Када су савремене визуелне уметности у питању, галеријски и излагачки систем представља кључну платформу презентације и продукције текућег уметничког стваралаштва, чије је функционисање, међутим, недовољно и несистематски истражено. Ипак, у протеклом периоду, спроведено је неколико по обиму мањих, али веома важних иницијалних истраживања и пројеката, на основу којих је констатована неопходност даљег испитивања комплексне области визуелног стваралаштва и функционисања галеријског и излагачког система у Србији. Из тог разлога, у сарадњи са Министарством културе и информисања, у Заводу за проучавање културног развоја предузет је развојно–истраживачки пројекат под називом „Галеријски систем у Србији“ који кроз темељан и систематичан начин приступа задатој теми.

Фазе истраживања и активности на пројекту

Пројекат је био подељен у три фазе истраживања. У првој фази (2013/14) смо дефинисали, мапирали и класификовали галерије и излагачке просторе у Србији, а прикупљене податке о 338 галерија и излагачких простора представили смо у публикацији „Атлас галерија и излагачких простора у Србији“. Овај адресар са графичким приказима важних података уједно је и својеврсни водич кроз изложбени систем у Србији.

У другој фази (2015/16) смо се фокусирали на истраживање програмских и пословних политика галерија и излагачких простора. Према истраживачкој методологији, осмишљен је упитник који је био дистрибуиран оним просторима визуелне уметности који испуњавају седам постављених критеријума. Из разлога слабог одзива, са прикупљањем упитника

наставили смо до краја 2015. године, а добијени квантитативни подаци сукцесивно су уношени у електронску базу података и током 2016. године.

Са трећом фазом започели смо 2016. године, када су сви подаци из упитника били унети у базу. Ова фаза обухватила је обраду, анализу и интерпретацију резултата на основу добијених података из упитника о програмским и пословним политикама галерија и излагачких простора у Србији. Резултати су штампани у публикацији „Програмска и пословна политика галерија и излагачких простора у Србији – *анализа резултата истраживања*“, а такође ће бити доступни на сајту Завода.

Предмет и циљеви треће фазе пројекта

Предмет треће фазе истраживања (2016) су, као што је наведено, програмске и пословне политике галерија и излагачких простора. Главни циљ овог дела истраживачког пројекта јесте анализа програмских и пословних политика галеријских и излагачких простора у Србији, што се односи на дефинисање њихових излагачких профила и заступљених вредности, као и стандарда пословања. Остали циљеви су: стицање увида у структуру система галерија и излагачких простора, као и у савремене токове излагачких пракси у Србији; препознавање кључних проблема у функционисању изложбеног система; предлагање мера које могу да утичу на њихово решавање; давање препорука за побољшање њиховог рада.

Метод и технике

У складу са постављеним циљевима пројекта и ради истраживања сложене области визуелног стваралаштва и функционисања галеријског система код нас, као и феномена домаћих савремених излагачких пракси, израдили смо стандардизовани упитник који садржи једанаест сегмената и укупно сто тридесет пет питања. Постављена питања су се односила на трогодишњи период рада излагачких простора и галерија (2010–2012), а с обзиром на њихов велики број, структура упитника према тематским целинама осмишљена је тако да олакша његово попуњавање. Све теме које је било могуће обухватити формом затворених питања формулисане су на тај начин, али има и неколико отворених питања која првенствено служе испитивању ставова представника галерија и излагачких простора о њиховом раду и стању визуелне сцене уопште. Такође, у сарадњи са појединим представницима галеријских и излагачких простора у Србији, изведено је тестирање упитника ради утврђивања дискриминативности питања и процењивања потребног времена за његово попуњавање. Потом је извршена дистрибуција упитника електронским путем оним установама културе и галеријама (то јест излагачким просторима) у Србији који су селектовани на основу следећих критеријума: да правно и формално обављају галеријску и излагачку делатност; да су у периоду када је вршено истраживање учествовали у расподели јавних средстава (републички, покрајински и локални ниво власти); да се баве савременим визуелним уметностима; да поседују свој изложбени простор; да имају уметнички савет, уметничког директора или кустоса, односно особу задужену за конципирање програма; да се налазе у градовима и већим општинама (са и преко 50.000 становника); да им је примарно поље деловања – излагање, развој програмских активности, уметника и публике; да су препознати као релевантни актери у развоју сцене савремених визуелних уметности. Овим критеријумима био је обухваћен узорак од 173 галерије и излагачка простора, од којих је њих 121 попунило послати упитник, што чини 70% реализације узорка.

Резултати статистичке и критичке анализе објављени су у штампаној публикацији 2016/17. године, а публикација је доступна и на сајту Завода <http://zaprokul.org.rs/d-martinovic-programska-i-poslovnopolitika-galerija-i-izlagackih-prostora-u-srbiji-analiza-rezultata-istrazivanja/>.

6 РОДНА РАВНОПРАВНОСТ У КУЛТУРНОМ СТВАРАЛАШТВУ И ДЕЛАТНОСТИ

Координатори: Бојана Субашић и Богдана Опачић

Сарадници: Вера Милановић и Јелена Ђорђевић

Родна равноправност је, као и у осталим сегментима друштвеног система, један од услова и важан индикатор културног развоја и чинилац културне разноликости. Тако је све чешће захтев и обавеза међународних уговора и конвенција управо праћење родне равноправности у свим сферама друштвеног живота, па тако и у култури. Полна статистика у јавним установама културе показује да, за разлику од других делова јавног сектора, жене и мушкарци имају готово једнаке могућности за професионално и креативно остваривање.

Основни циљ пројекта је сагледавање положаја жена у савременом културном стваралаштву и то на два начина: квантитативно преко статистичких података о полној/родној структури запослених у јавним установама културе и квалитативно кроз разговоре са женама запосленим у јавним установама културе. У оквиру квантитативног дела истраживања прикупљени су подаци о броју и полној структури запослених, полу директора јавне установе културе и полној структури управних и надзорних одбора јавних установа културе. Ови подаци су прикупљени директним контактом са свим јавним установама културе у Србији. На овај начин прикупљени су подаци свих 513 јавних установа културе у Србији и свих 9.979 запослених у сталном радном односу, односно 10.726 делатника по свим основама. Квалитативни део истраживања рађен је методом испитивања – дубинским интервјуима са представницама установа културе. Коришћен је облик неутралног испитивања са техником интервјуа, и то индивидуалног полуструктурисаног интервјуа, на узорку од 52 испитанице из 42 установе културе. Са сваком испитаницом је обављен посебан разговор. За потребе истраживања употребљен је мешовити тип узорка и то модификована верзија тро-етапног зонског узорка (multi stage area sampling). Основне територијалне јединице биле су административно-територијални региони Републике Србије (Београдски регион, Регион Војводине, Регион Шумадије и западне Србије, Регион јужне и источне Србије и Регион Косово и Метохија).

Добијени резултати показују да је међу запосленима у јавним установама културе већи број жена него мушкараца (41.1% према 58.9%), а највећи проценат жена запослен је у библиотека, где 77.5% запослених чине жене. Најмањи проценат жена запослен је позориштима – 47.1%. У библиотека жене су у највећем проценту и на позицији директора установе. Да жена има више у јавним установама културе примећују и испитанице у истраживању, за шта разлоге виде у томе што се култура одувек видела као „женска“ област, и то из неколико разлога.

Жена се у нешто мањем проценту могу наћи у улози доносилаца одлука (у 45.6% случајева). Међутим, иако је овај проценат на нивоу локалних установа културе скоро

уједначен, приметно је да како расте престиж руководеће функције, тако опада број жена на тим позицијама. Тако, на покрајинском нивоу жене су директорке у само 29.4%, односно у републичким установама културе 32.5% случајева. Слична ситуација је и код управних одбора. Наиме, у улози председника жене се најчешће налазе на локалном нивоу, док им је проценат нижи у покрајинским и републичким установама. Та разлика је највећа код покрајинских установа, где позицију председника управног одбора жена заузима у 29.4% случајева. Када је реч о надзорним одборима, проценат жена председница најнижи је у републичким установама културе – 29%. И највећи број интервјуисаних жена увиђа да је, иако међу запосленима има већи број жена, ситуација другачија када је реч о управљачким местима на којима, како наводе, и даље има више мушкараца. Разлоге томе препознају у чињеници да мушкарци имају више времена да се баве политиком, која им, како наводе, даје „ветар у леђа“ за те позиције. С друге стране мишљења су да и ни саме жене нису заинтересоване за те позиције из разлога што не желе да преузму велику одговорност коју позиција носи са собом.

С обзиром на то да и статистика показује, а и оне саме примећују да жена има више у јавним установама културе него мушкараца, не чуди што се највећи број испитаница у поменутим установама осећа равноправно са мушкарцима, и сматрају да је њихов положај бољи од положаја жена које раде у доминантно „мушким“ областима. Скоро све испитанице имају утисак да у јавним установама културе нема родне дискриминације. Наиме, оне увиђају да је у култури запослен већи број жена, и културу препознају као област у којој преовлађује високообразовани кадар, чији запослени излазе из оквира традиционалних родних улога. Ипак, ситуација је другачија када је реч о позориштима. Резултати су показали бројне проблеме са којима се глумице у позориштима, али и ван њега сусрећу. Примећено је да су глумице дискриминисане литературом која се у позориштима обрађује и мањим бројем женских улога, али и да доживљавају и дискриминацију на основу година, па неретко када дођу у средње године њихова могућност за професионалним остварењем се смањује. С тим у вези интервјуисане глумице предлажу да се савремени драматурзи и сценаристи подстакну да више текстова посвете афирмацији жена и њихових врлина, да креирају текстове у којима су жене носитељке радње, а руководећи се намером освешћивања друштва у погледу родне равноправности.

Када је реч о подели на „мушка“ и „женска“ занимања, највећи број испитаница сматра да у култури та подела не постоји, јер, како наводе, не постоје послови које не могу обављати оба рода. С тим у вези већина испитаница не препознаје ниједно занимање у култури као проблематично за жене, сматрајући да су послови у култури „лепи и фини“, којима се особе углавном баве из задовољства.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Дневнице	Дневнице анкетара (25)	56,080.00	56.080,00	55.684,89	395,11
Набавка потрошног и канцеларијског материјала	Помоћни материјал (оловке, блокови)	20,000.00	20.000,00	19.800,00	200,00
Услуга достављања припремљених obroка	Кетеринг	24,640.00	24.640,00	24.640,00	0,00
Ауторски уговор	Рецензија	35,000.00	35.000,00	27.107,60	7.892,40
Укупно		135,720.00	135.720,00	127.232.49	8.487,51

7 УКУСИ СТАРЕ ПЛАНИНЕ

Координатор: Дејан Загорац

На основу успеха „Укуса Ђердапа“, осмишљена је публикација „Укуси Старе планине“, како би се пописала нематеријална гастрономска баштина и овог дела Србије и допринело промоцији Старе планине у домаћој и међународној јавности.

У оквиру пројекта обављене су две студијске посете Пироту и Књажевцу. У Пироту, наш сарадник био је Дарко Ђорђевић, ЈП Србијашуме, Шумско газдинство Пирот и директор Парка изузетних вредности кањон Јерме. Велику помоћ и сарадњу имали смо и од Братислава Златкова, директора ТО Пирот, Игора Петровића, директора Парка природе Стара Планина, Новка Волкова, произвођача меда и угоститеља Соње и Зорана Стојановића пицерија „Мама роса“, Предрага Станковића „2“, Далибора Тошића из „Боема“, Славице Ђирић, удружења „Дамско срце“. Обишли смо и села Гостушу, где смо разговарали са Драганом и Божаном Видановић, који се баве сеоским туризмом, као и Сајам старопланинских јела у селу Темска.

У Књажевцу, сарадник нам је био Иван Светозаревић, дипломирани туризмолог и власник етно села Светозаревић у Зубетинцу. Податке сам скупио и од Љиљане Михајловић из Удружења „Извор“ и од Горана Милосављевића, етномузиколога и Милене Милошевић Мићић, директорке Музеја у Књажевцу.

Фотографије у књизи радио је Дарко Савић, професионални фотограф из Књажевца, и Дејан Загорац за време боравка на терену. Неколико фотографија уступили су нам и други сарадници, који су посебно потписани.

Прилог у књизи дао је и Александар Волков, власник фарме „Равна шума“ из околине Димитровграда.

Превод на енглески обавила је Јасмина Видојковић Величковић, дипломирани професор енглеског језика.

Прелом и дизајн књиге дело је Ане Јовановић, дипломираног графичког дизајнера. Коректуру и лектуру је радила Јелена Ђорђевић, дипломирани филолог из Завода за проучавање културног развитка.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуга друмског превоза путника, услуге хотелског смештаја и дневнице	Транспорт, хотелски смештај (3 истраживача x 4 дана и дневнице (3 истраживача x 5 дана) и дневнице (3 истраживача x 4 дана)	100.000,00	100.000,00	96.296,00	3.704,00
Ауторски уговор	Професионални фотограф	50.000,00	50.000,00	50.000,00	0,00
Ауторски уговор	Локални сарадници на терену (2)	84.640,00	84.640,00	84.640,00	0,00
Услуга превода текста и симултаног превођења	Превод публикације на енглески језик	100.000,00	100.000,00	100.000,00	0,00
Укупно		334.640,00	334.640,00	330.936,00	3.704,00

8 НАУЧНИ СКУПОВИ И КОНФЕРЕНЦИЈЕ

8.1 50 година Завода за проучавање културног развитка

Координатор: Слободан Мрђа

Обележавање јубилеја Завода за проучавање културног развитка подразумевало је више активности током 2017. године. У априлу је одржан скуп посвећен прослави педесет година Завода, на коме су учествовали представници Министарства културе и информисања, некадашњи и актуелни сарадници Завода - реномирани професори и истраживачи, представници установа културе, медија, итд.

Током октобра започеле су активности посвећене припреми изложбе и снимању документарног филма. Прикупљена је и адекватно приређена грађа из богате историје Завода. Филм је реализован у сарадњи са Филмским новостима, а у стварању филма учествовали су запослени и сарадници Завода који су својим радом дали велики допринос његовом развоју и угледу. Филм „Педесет година Завода за проучавање културног развитка“ представља историјски пресек рада и основних делатности Завода и заснован је на сведочењима запослених и сарадника Завода, од оснивања до данас.

У децембру је у галерији Завода свечано отворена изложба и одржана премијерна пројекција полчасовног документарног филма у присуству великог броја угледних званица. Неколико дана након премијере у Заводу, филм је приказан на Радио-телевизији Србије.

Изложба и филм пружају историјски преглед кључних активности Завода, указујући на његов континуитет, ширину деловања и могућности установе да активно допринесе културном животу у Србији. Успешним обележавањем јубилеја потврђен је друштвени значај Завода као јединствене установе културе.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Ауторски уговор	Припрема фотографија за изложбу	41.500,00	41.500,00	27.108,00	14.392,00
Услуга штампања	Материјали за трибине; обухватан каталог изложбе...	150.000,00	150.000,00	92.610,00	57.390,00
Услуга достављања припремљених оброка	Кетеринг (све трибине + стручни скуп + изложба)	100.000,00	100.000,00	99.671,00	329,00
Укупно		291.500,00	291.500,00	219.389,00	72.111,00

8.2 Научни симпозијум Архитекта Никола Добровић (1897-1967) – педесет година после

Координатор: Пеђа Пивљанин

Почетком 2017. године, навршило се педесет година од смрти истакнутог српског и југословенског архитекте Николе Добровића (Печуј, 12. 2. 1897 – Београд, 11. 1. 1967), академика САНУ и најдоследнијег заговорника савремених метода грађења. Модернистичка начела код нас први је пропагирао још средином треће и почетком четврте деценије кроз објекте, конкурсне пројекте, урбанизам, дневно-критичке коментаре и програмске манифесте, а касније и путем универзитетске наставе, теоријских и историографских студија. Бавио се и питањима заштите градитељског наслеђа. Ауторитативан и харизматичан, Добровић је оставио неизбрисив траг у архитектури централне и југоисточне Европе између два светска рата, као и у првим деценијама социјалистичке Југославије. Генерације архитеката и ликовних стваралаца константно је упућивао на најнапреднија уметничка стремљења. Градио је објекте различитих типова и намена, почев од стамбених, до угоститељских, војних, здравствених, саобраћајних и меморијалних. У досадашњим историографским освртима, периодизација његовог рада је систематизирана на прашко, дубровачко и београдско стваралачко раздобље. О Добровићу је у земљи и иностранству објављено неколико исцрпних монографских студија и мноштво чланака који осветљавају различите области његовог рада (модернизам, пројектовање, публицистика, медитеранство, духовни модули, пропорције, различити периоди рада), док се исцрпна монографија о Генералштабу из 2000. године издваја међу студијама посвећеним појединачним остварењима. Његова улога афирмативно је коментарисана у прегледним чланцима и историографским приручницима о широј генези новије српске архитектуре, док су биографски подаци и краће анализе његових дела заступљене у лексикографији. У Библиографском одељењу САНУ и њеним гласилима доступна је документација о његовом деловању као академика (подаци о избору, иницијативе, извештаји, предлози, копије писаних радова, фотографије и др.), док се одређена документација налази у архиви РИБА, Архитектонском факултету Универзитета у Београду, Музеју науке и технике, београдским, прашким, загребачким и дубровачким историјским архивима и приватним колекцијама.

Тим поводом одржан је научни симпозијум у Заводу за проучавање културног развитка у петак 22. децембра 2017. године. Чланови Научног одбора симпозијума су били проф. др Александар Кадијевић, др Љиљана Благојевић, мр Бојан Ковачевић, др Владана Путник Прица и ма Небојша Антешевић. Једнодневни научни скуп је трајао је од 10 до 19 часова. Поздравну реч су упутили академик архитекта Милан Лојаница, проф. др Александар Кадијевић, један од чланова научног одбора и др Вук Вукићевић, директор Завода за проучавање културног развитка. Учесници скупа су саопштили своје реферате следећим редом: Марија Милинковић, Бојан Ковачевић, Драгана Ћоровић, Бранко Бојовић, Иван Р. Марковић и Милан П. Миловановић, Владимир Митровић, Јелица Јовановић, Владана Путник Прица, Милан Попадић, Небојша Антешевић, Марко Стојановић, Александар Кадијевић, Александра Илијевски, Љиљана Благојевић. Изложено је укупно 14 реферата а говорило је 15 учесника јер је на једном реферату било двоје учесника. Изложени реферати ће бити објављени у форми текстова у 159. броју часописа *Култура* 2018. године.

На крају симпозијума је закључено да с обзиром на досадашњи степен проучености Добровићевог опуса, као и на потребу актуелизовања његове шире културолошке улоге, новим запажањима, изложеним на скупу, обогаћена су недовољно осветљена питања из његовог живота и рада. Овим симпозијумом су преиспитани устаљене методе рецепције његовог дела и тиме пронађен начин да се он још објективније сагледа у ширем културном контексту. Приближавање тих тековина широј културној јавности, био је један од циљева научног скупа о архитекти Николи Добровићу.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуге штампања	Књига (свеска) прихваћених апстраката (до 35 страница без илустрација, мек повез, тираж 100)	32.500,00	32.500,00	29.700,00	2.800,00
Услуга достављања припремљених obroка	Кетеринг (2 дана)	30.000,00	30.000,00	29.740,00	260,00
Ауторски уговори	Хонорари учесника симпозијума (14 учесника)	280.000,00	280.000,00	246.779,00	33.221,00
Ауторски уговори	Хонорари чланова научног одбора	150.000,00	150.000,00	113.849,88	36.150,12
Ауторски уговор	Превод резимеа на енглески језик	30.000,00	30.000,00	22.158,35	7.841,65
Ауторски уговори	Хонорари за стручно вођење	7.500,00	7.500,00	7.500,00	0,00
Услуга друмског превоза путника	Путни трошкови (4x1.500,00 динара, повратна, Нови Сад)	6.000,00	6.000,00	0,00	6.000,00
Укупно		536.000,00	536.000,00	449.727,23	86.272,77

9 ЦИКЛУС ТРИБИНА „СТЕВАН МАЈСТОРОВИЋ”

Координатори: Маја Маринковић и Дејан Загорац

Јануар 2017.

СРПСКА ЋИРИЛИЦА КАО СТАНДАРД: ОД СВЕТОГ САВЕ ДО ВЕНЕЦИЈАНСКЕ КОМИСИЈЕ

Предавање Синише Стефановића, историчара из Завода за проучавање културног развитка.

Април 2017.

СУМРАК И ОСВИТ МУЗЕЈА – НОВЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ У СРБИЈИ И ВЕЛИКОЈ БРИТАНИЈИ

Учесници: Александра Нинковић Ташић, председница Образовно-истраживачког друштва Михајло Пупин; Ацо Дивац, члан Управног одбора Српског савета Велике Британије; Вања Раденковић, ПР манифестације "Музеји Србије, десет дана од 10 до 10"; мр Драгана Мартиновић, истраживач Завода за проучавање културног развитка; Дејан Загорац, истраживач Завода за проучавање културног развитка.

Мај 2017.

ДА ЛИ ЈЕ 1917. ГОДИНЕ У "СРПСКИМ НОВИНАМА" СТВАРАНА *КРФСКА КЊИЖЕВНОСТ*?

Учесници: др Миодраг Стојановић, редовни професор, Филолошки факултет Универзитета у Београду; др Малиша Станојевић, песник и књижевни историчар, Филолошки факултет Универзитета у Београду; Ђорђе Ј. Јанић, песник, критичар, теолог и књижевни историчар, аутор Библиографије „Крфског забавника”; Олга Красић Марјановић, библиотекар саветник у Библиотеци града Београда, аутор изложбе (са Марјаном Маринковићем) „Српска књижевност и Велики рат”.

Јун 2017.

"РУМУНСКИ ПУТНИЦИ У СРБИЈИ" разговор о књизи др Мирче Марана у организацији Центра за банатске студије из Вршца и Завода за проучавање културног развитка.

Учесници: др Александра Ђурић Миловановић, Балканолошки институт САНУ; др Биљана Сикимић, Балканолошки институт САНУ; др Љубодраг П. Ристић, Балканолошки институт САНУ; др Ивана Спасовић, Архив САНУ; др Мирча Маран, Висока школа струковних студија за образовање васпитача, Вршац.

Децембар 2017.

МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ ДАНАС: ИЛУЗИЈА ИЛИ НЕОПХОДНОСТ?

учесници: Владан Вукосављевић, министар културе и информисања; проф. др Милена Драгићевић Шешић, редовни професор Факултета драмских уметности у Београду; др Александра Ђурић Боснић, Завод за културу Војводине; др Милош Константиновић, председник Удружења књижевних преводилаца Србије; др Вук Вукићевић, директор Завода за проучавање културног развитка.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуга друмског превоза путника	Путни трошкови за учеснике (5 трибина)	25,000.00	25.000,00	0,00	25.000,00
Ауторски уговор	Модерирање трибина	40,000.00	40.000,00	24.186,26	15.813,74
Услуга достављања припремљених оброка	Кетеринг (5 трибина)	85,000.00	85.000,00	82.434,29	2.565,71
Укупно		150,000.00	150.000,00	106.620,55	43.379,45

10 ГАЛЕРИЈА ЗАВОДА

Координатор: Драгана Мартиновић

У Галерији Завода је током 2017. године одржано укупно 12 уметничких изложби:

- групна изложба „Савремена православна слика“ (Светосавска изложба)
- изложба слика Мирка Ковачевића „Трагом записа слике“
- изложба слика и цртежа Емила Сфере
- изложба цртежа Јелене Тијанић Савић „Повратак коренима“
- изложба уметничких дела из збирке Завода за проучавање културног развитка
- изложба уметничких дела из НМ Панчево „Загонетно и обично“ (у оквиру манифестације „Музеји Србије, десет дана од 10 до 10“)
- изложба осликаних марама Марушке Топаловић „Марушкин пут свиле“
- изложба дела са 19. Ликовне радионице за децу у Заводу за проучавање културног развитка
- изложба слика Марије Здравковић „Дивљина“
- изложба уметничке фотографије Бориса Ерга „Траг у води“ (у оквиру манифестације „Дани европске баштине“)
- изложба слика Удружења ликовних уметника Младеновца „Слика изван оквира“
- документалистичка изложба „50 година Завода за проучавање културног развитка“

У циљу стицања увида у галеријски систем Србије, везано за истраживање програмских и пословних политика галерија и излагачких простора у Србији, успостављања сарадње са галеријама и излагачким просторима у Србији (што је повезано и са Е-културом), те праћења уметничке сцене, чланови Уметничког савета (Драгана Мартиновић, Пеђа Пивљанин и Душан Невајда) посетили су током 2017. године следеће установе: Савремену галерију и Градски музеј у Суботици, Модерну галерију, Народни музеј и Архив у Ваљеву, Галерију Матице српске, Спомен-збирку Павла Бељанског и друге галеријске и излагачке просторе у Новом Саду.

Спецификација трошкова:

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуга информисања	Каталози, плакати и позивнице	71,840.00	71.840,00	70.888,92	951.08
Услуга хотелског смештаја	Хотелски смештај	40,000.00	40.000,00	0,00	40.000,00
Услуга друмског превоза путника	Путни трошкови	45,000.00	45.000,00	45.000,00	0,00
Услуга друмског превоза путника	Транспорт слика	38,000.00	38.000,00	26.211,00	11.789,00
Услуга достављања припремљених оброка	Кетеринг	30,000.00	30.000,00	29.582,70	417,30
Укупно		224,840.00	224.840,00	171.682,62	53.157,38

11 МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

11.1 Промоција и имплементација УНЕСКО Конвенције о заштити и унапређењу културне разноликости

Координатор: Бојана Субашић

Конвенција о заштити и промоцији разноликости културних израза је правно обавезујући међународни споразум који обезбеђује да уметници, стручњаци у култури и грађани широм света могу слободно да креирају, објављују и уживају широк спектар културних добара, услуга и активности, укључујући и сопствену. Конвенција је усвојена у 2005. године на 33. Генералној скупштини Унеска, а Србија је истој приступила 2009. године, када је усвојен *Закон о потврђивању Конвенције о заштити и унапређењу разноликости културних израза* („Сл.гласник Р.Србије“ бр. 49/2009). Од 2010. године Завод за проучавање културног развоја је, уз Министарство културе и информисања, ангажован као партнер у активностима у вези са промоцијом и имплементацијом Конвенције 2005.

Рад на имплементацији Конвенције у 2017. години подразумевао је израду другог Националног четворогодишњег извештаја о реализацији Конвенције 2005 са статистичким анексом, што је једна од обавеза земаља потписница. Рок за предају другог Националног извештаја је април 2018. године. Рад на извештају започет је 2017. године и подразумева:

- прикупљање свих релевантних података о културној политици и мерама које су усмерене на имплементацију Конвенције 2005, коришћењем различитих техника (деск истраживање, интервјуи, комуникација са другим релевантним институцијама), као и преглед свих мера других јавних политика који се тичу области културе и Конвенције 2005. Преглед мера подељен је у неколико сегмената: културне политике (до 10 мера), међународна културна сарадња (до 6 мера), преференцијални третман (до 6 мера), интеграција у политике одрживог развоја (6 националних, и 6 мера које имају међународни карактер, трансверзална питања (најмање једна мера), родна равноправност (најмање једна мера), млади (најмање једна мера).
- прикупљање статистичких података за потребе Статистичког анекса (економски аспекти културе, издаваштво, музичка индустрија, медији, информационе технологије, културна партиципација).

Током 2017. године завршена је прва верзија извештаја, и прикупљено је 90% потребних информација за Статистички анекс. Текст извештаја са Статистичким анексом је тренутно на провери и усаглашавању коначне форме. Након те фазе приступиће се преводу текста извештаја са Статистичким анексом на енглески језик и његовом постављању на интернет портал Конвенције у делу намењеном за извештавање.

Поред четворогодишњег извештаја, настављен је рад на ЦДИС методологији и уобличавању текста Техничког извештаја. Усаглашен је изглед и добијени су алати и упутства за писање Аналитичког сажетка.

У оквиру међународне сарадње са Унеском, у новембру 2017. године, директор Завода за проучавање културног развоја, др Вук Вукићевић је, у склопу делегације Републике Србије, присуствовао 39. Генералној скупштини Унеска, односно дводневној седници Комисије за културу Унеска.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Ауторски уговори	Активности израде извештаја: Прикупљање података и експертска анализа	164.640,00	164.640,00	164.400,00	240,00
Услуга авио превоза путника	Авио превоз Београд-Париз-Београд представника националне контакт тачке за Конвенцију 2005	35.000,00	35.000,00	35.000,00	0,00
Услуга хотелског смештаја + дневница	Хотелски смештај гостију за Светски дан културне разноликости, трибину и семинар, дневница за представнике националне контакт тачке за Конвенцију 2005	45.000,00	45.000,00	0,00	45.000,00
Услуга хотелског смештаја	Хотелски смештај у Паризу представника националне контакт тачке за Конвенцију 2005	70.000,00	70.000,00	69.953,48	46,52
Укупно		314.640,00	314.640,00	269.353,48	45.286,52

11.2 Београдски контрапункт

Иницијатор пројекта: Министарство културе и информисања Републике Србије

Координатор: Маја Маринковић

Основне информације о пројекту

Министарство културе и информисања Републике Србије иницирало је пројекат „Београдски контрапункт“ почетком 2017. године. Одлучено је да се припрема и реализација пројекта одвија у сарадњи са Заводом за проучавање културног развика.

Циљ пројекта је да се у сусретима познатих уметника из различитих земаља подстакну критичка промишљања о савременом свету и променама које се у њему одвијају. Окосницу

пројекта чинио је дводневни скуп одржан 9. и 10. јуна у Југословенској кинотеци, на коме су учествовали књижевници: Петер Хандке, Ју Хуа, Захар Прилепин, Фредерик Бегбеде и Милован Данојлић. Модератори разговора били су редитељ Емир Кустурица и Владан Вукосављевић, министар културе и информисања.

Тема овогодишњег скупа била је *Шта књижевност може да учини у данашњем времену?*

У две дневне сесије, аутори су дискутовали о питањима слободе и њеног ограничавања, како изгледа данашњи свет и појединац у њему? Докле допире утицај савремене књижевности? Шта је остало од идеје света без граница и могу ли национални културни изрази опстати у налету глобалне културе?

Реализоване активности

У мају и јуну активности Завода обухватале су: куповину авионских карата за учеснике скупа, резервацију хотелског смештаја, организацију трансфера писаца од аеродрома до хотела, изнајмљивање опреме за симултано превођење, ангажовање преводаца (француски, руски и кинески језик), кетеринг током трајања скупа, резервацију ресторана за свечане вечере и набавку поклона за учеснике.

Током лета представници Завода радили су на изради транскрипта скупа и његовој припреми за објављивање. Додатак посвећен „Београдском контрапункту“ објављен је у дневном листу *Политика* у септембру 2017. године.

У складу са планираним активностима, током септембра и октобра приређен је избор из транскрипта за потребе штампања публикације. Ангажовани су преводиоци за превод текста на пет језика: енглески, француски, руски, кинески и шпански језик. Публикација је изашла из штампе у новембру 2017. године и тиме су закључени послови на „Београдском контрапункту“ за 2017. годину.

Све активности на реализацији пројекта извршене су у консултацији са представницима Министарства културе и информисања и уз њихову сагласност.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуга авио превоза путника	Авио превоз за учеснике (10)	625,000.00	440.342,00	440.342,00	0,00
Услуга друмског превоза путника	Трансфер аеродром –хотел – аеродром (10)	40,000.00	48.,352,71	48.352,71	0,00
Услуга хотелског смештаја	Хотелски смештај учесника (3 дана)	562,500.00	232.521,00	232.521,00	0,00
Услуга превода текста и симултаног превођења	Симултани превод (3 преводиоца/два дана)	150,000.00	184.494,00	184.494,00	0,00
Услуга превода текста и симултаног превођења	Опрема за симултани превод (2 дана)	55,000.00	51.462,00	51.462,00	0,00

Услуга превода текста и симултаног превођења	Опрема за аудио снимање (2 дана)	25,000.00	0,00	0,00	0,00
Ауторски уговор	Транскрипт и редакција текста	35,000.00	26.506,06	26.506,06	0,00
Ауторски уговор	Превод текста за публикацију	70,000.00	94.916,15	94.916,15	0,00
Ауторски уговор	Хонорар модератора	60,000.00	0,00	0,00	0,00
Услуга штампања	Штампа публикације 100 примерака	110,000.00	109.722,92	107.800,00	1.922,92
Услуга достављања припремљених obroка	Кетеринг и репрезентација (2 дана/30 учесника)	100,000.00	136.980,00	136.980,00	0,00
Услуге за домаћинство и угоститељство	Свечана вечера за учеснике (2)	80,000.00	159.437,00	159.437,00	0,00
Услуга израде реклам.пропаг. материјала	Галантерија (фасцикле)	0,00	50.160,00	50.160,00	0,00
Ауторски уговор	Идејно и графичко решење лога	0,00	36.077,69	36.077,69	0,00
Услуга дизајна и припреме публикације	Дизајн и припрема публикације	0,00	10.000,00	10.000,00	0,00
Услуга промовисања у области културе	Додатак у дневном листу „Политика“	0,00	591.528,47	591.528,47	0,00
Укупно		1,912,500.00	2.172.500,0	2.170.577,08	1.922,92

12 ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

12.1 Штампање публикација

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Услуга штампања	Штампа, дизајн и прелом публикације „Посетиоци манифестације „Музеји Србије 10 дана од 10 до 10“	93,440.00	93.440,00	93.440,00	0,00
Услуга штампања	Штампа, дизајн и прелом публикације „Културне потребе и навике просветних	83,440.00	83.440,00	83.440,00	0,00

	радника“				
Услуга штампања	Штампа, дизајн и прелом публикације „Укуси Старе планине“	219,280.00	219.280,00	219.280,00	0,00
Укупно		396,160.00	396.160,00	396.160,00	0,00

12.2 Часопис Култура

Секретар редакције: Пеђа Пивљанин

Часопис Култура је научни часопис категоризован у Регистру научних часописа Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије под ознаком М 51 у групи часописа за историју, историју уметности, етнологију и археологију.

Часопис Култура је 2010. године успео да врати редовност објављивања (издавања) на тромесечном (кварталном) нивоу, а то подразумева да први број у години излази током пролећа, други током лета, трећи током јесени, а четврти током зиме на прелазу из једне у другу годину. Редовност се наставила у 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016. и 2017. години. Од првог броја у 2013. години (број 138) часопис Култура је прешао са латиничног на ћирилично писмо с напоменом да ће се текстови аутора из региона (Црна Гора, Босна и Херцеговина, Хрватска и Словенија) који пишу на латиници објављивати на латиничном писму.

Пролећни 154. број часописа Култура обрађује тему Критичка историја преиначавања јавних простора Београда, чији је приређивач проф. др Александар Кадивијевић са Филозофског факултета у Београду.

Порука уредника теме Критичка историја преиначавања јавних простора Београда јесте да је у досадашњим историографским промишљањима, недовољна пажња поклањана процесима преиначавања урбане матрице Београда, узрокованих променљивим социо-економским интересима. Неухватљив у свом времену и тек са дистанце разумљив, културни идентитет српске престонице се у последња два века често мењао, упоредо са њеним просторним проширивањем, густим изграђивањем и демографским увећавањем. Радикална и умеренија градитељска преиначавања, превасходно изазвана ратним разарањима, дисконтинуитетима у развоју друштва, променама политичких уређења, владарских и архитектонских идеологија, резултирала су претераном стилском шароликошћу и висинском неуједначеношћу изграђеног фонда. Преиначавања су углавном иницирана планским одлукама виших друштвених инстанци или спонтаним, најчешће необразложеним манифестацијама „тихе” грађевинске еволуције. Трансформације српске престонице предузимане током последња два века најпре у вазалној, а потом независној српској и југословенској држави, неједнако су се одражавале на систем затечене градске структуре и живот у њој. На основу досадашњих критичких промишљања, преиначавања се могу диференцирати према обиму реализованости, цивилизацијској примерености (или неоправданости), степену образложености, урбанистичко-архитектонској методологији и идеолошко-економским платформама на којима су почивала.

Промоција 154. броја Културе је одржана 9. октобра 2017. године у галерији Завода за проучавање културног развоја. На промоцији часописа су говорили проф. др Александар

Кадијевић, уредник теме Критичка историја преиначавања јавних простора Београда у 154. броју, архитекта мр Бојан Ковачевић, један од аутора текстова и др Владислава Гордић Петковић, главна уредница часописа Култура.

Летњи 155. број часописа Култура бави се темом Маска и маскирање, чији је уредник проф. др Саша Радојчић са Факултета ликовних уметности у Београду и темом Минимализам чија је уредница проф. др Владислава Гордић Петковић, главна уредница часописа Култура.

Порука уредника теме Маска и маскирање јесте да је феномен маске и маскирања незаобилазан у разматрању идентитетског говора и праксе. Маскира се онај ко жели да се, бар привремено и у оквиру одређеног социјалног контекста, прикаже као неко други. Маском се симболички „стиче” нови, другачији идентитет. Ја више нисам Ја. Маска и маскирање су човеку познати још од архајских времена. Маскирање познаје и природни свет, у облицима мимикрије и камуфлаже. Слично је и у човековом свету. Разбојник носи маску да би прикрио свој идентитет. Дете ставља и показује маску у игри улога; то чини и љубавник у еротској игри. Маска истовремено нешто скрива и нешто приказује – у оба случаја облике личног идентитета. Маскирање је симболичка делатност. Оно што предлажемо, јесте што разноврсније читање маске и маскирања, као антрополошких константи делатних у свим епохама и свим културама. Уосталом, бити читалац је једна могућа маска.

Порука уреднице теме Минимализам јесте да је он више спорадична стратегија него програмски заснован уметнички правац и да се као такав тешко позиционира међу другим уметничким поступцима. Уметничка пракса означена као минималистичка није јасно дефинисана, можда и стога што се термин употребљава "на више страна": у музици, књижевности, ликовној уметности, архитектури и дизајну, па недостаје некакав сржни заједнички именитељ. Приповедање је интегрални део културе, али је једнако део културе и ћутање, прећуткивање, утишавање; све форме књижевне нарације проистичу из усменог приповедања, чији је задатак да повеже више изолованих догађаја у каузални низ; с друге стране, у том процесу се дешавају и разни видови смањивања, сажимања или потпуног изостављања. Један од парадокса минимализма јесте и то истовремено "отварање" према визуелизацији и немости. Средином деветнаестог века, кад почиње формирање теоријских теза о краткој причи, као кључне поставке новог жанра углавном се помињу оне супротне форми романа: редуција, искључивање, сажимање, сведеност. Кратка прича је тако била и остала идеално подручје експеримента и иновације, најбоље средство промовисања књижевних гласова са маргине, који су је препознавали и као средство афирмације и као саставни део уметничког изражавања. И у двадесетом веку кратка прича је опседнута потребом да језик учини сугестивним и да тематски бескрај смести на ограничен простор Велики број писаца помиње управо ову прозну форму као релевантан стваралачки изазов, као захтеван вид уметничке експресије. Дефиниција кратке приче углавном подразумева збуњујуће и нескладне именитеље: флексибилност, статичност, одсуство заплета, али се истовремено објашњава и терминима Аристотелове поетике, као уређена целина. Може да буде савршенство реторике без заплета, или пак посредовање аутентичног људског искуства које језички израз ставља у други план. Кратка прича нема обавезу реалистичности, али акцентовање мимезиса подразумева постојање опипљиве спољашње реалности која се описује, но истовремено и обавезу да њено представљање буде селективно: подразумева потребу за сажимањем и за дисциплином у избору детаља и лексике, с циљем да се више наговести него што се каже. Ова прозна форма предочава емоцију, акцију или реакцију, флексибилна је и прилагодљива како модусу реалистичког приповедања, тако и излетима у фантастично; међутим, недостатак ширине и универзалности у тематици надокнађује

наглашавањем елемената фрагментарног, субјективног и лапидарног, што је приближава поезији. Селективност, сугестивност и суптилност као обележја и ефекти кратке приче подразумевају, прећутно или експлицитно, онтолошки условљено баратање тишином. Тишина није знак сиромаштва, недостатка, одсуства или порицања, већ представља одзив и реакцију на преокрет и промену у приповедном свету, неретко је ту да подсети на немогућност повезивања различитих светова.

Јесењи 156. број часописа Култура има за тему Књижевност постјугословенског времена, чији су уредници Зоран Хамовић, директор Издавачке куће Клио и проф. др Владислава Гордић Петковић, главна уредница часописа Култура.

Порука уредника теме Књижевност постјугословенског времена јесте да је наведена тематска целина сачињена је од седам текстова аутора и ауторки који живе од Београда до Сарајева, од Загреба до Трста. Њихове перспективе могле би бити нужно ескапистичке, али они ипак бирају да пропитају нове литерарне светове, никле у постапокалиптичком добу, на рушевинама заједничке домовине и концепта заједничке домовине као таквог. Етничка сврставања, идеолошке напетости и нарастајуће културне разлике (до којих је морало доћи у периоду одвојених живота) рађају ризик да ће простор негдашње Југославије постати егзотичан и егзотизован. Заменили смо уобичајени редослед првенства физичког окупљања саговорника и потоњег сусрета на папиру. Прва фаза реализације једне специфичне форм(ул)е очувања југословенске баштине је овај "папирни" скуп. Низом сусрета и разговора са писцима, историчарима књижевности, критичарима, издавачима, библиотекарима, уметницима и културолозима, који следе као друга фаза, добићемо жива сведочења и тумачења која постају јединствен материјал и подстицај за стварање виртуелног музеја УУ књижевности. Тиме испуњавамо макар део историјске обавезе да новим генерацијама стасалим у постјугословенском времену дамо целовитији и објективнији приказ стваралаштва и идеала књижевника из периода југословенског заједничког живљења.

Зимски 157. број часописа Култура има две теме: прва тема је Матрилинеарност, чија је уредница проф. др Владислава Гордић Петковић, главна уредница часописа Култура а друга тема је Култура и девијантност, чија је уредница проф. др Милана Љубичић.

Порука уреднице прве теме јесте да је матрилинеарност тема о којој се мало говори изван уско дефинисаних истраживачких подручја. Сам термин, међутим, не подразумева искључиво наслеђивање по мајчиној линији, премда га антрополози и социолози користе да означе друштва у којима се сродство одређује према женама. Таква друштва су постојала на подручју Старог Египта и Месопотамије а и данас се могу наћи на просторима Африке, Индије и Полинезије, на то ће нас, уосталом, подсетити и ауторке овог темата: матријархална устројства тема су континуираних истраживања. Но ипак, матрилинеарност је и даље дисперзивна појава, па је и говор о њој управо такав. Матрилинеарност је и даље тема са маргине која је све једнако у трагању за сопственим интердисциплинарним и мултижанровским уобличењем. Покретање теме матрилинеарности важно је због вековне борбе жена да остваре аутономију у патријархалном друштву, због постављања питања на који се начин формирају женско-женски односи, због разјашњења "енигме" о томе како дејствује женска генеалогичка, због потраге за одговорима на низ недоумица и непознаница, попут оних као што су: да ли се женска обележја наслеђују или перпетуирају, остављају ли мајке кћерима трагове и упутства о томе како живети у свету, како се поставити пред патријархалним молбама и принудама, а како пред мушким миљем и насиљем и, коначно, како макар одломити врх леденог брега дуготрајног ћутања о женском роду и свему што се женским зове, па макар било одсутно, расуто и прећутано.

Порука уреднице друге теме јесте да је култура и девијантност, резултат настојања да се о феномену чију релевантност у савременом друштвеном контексту није тешко бранити (реч је о друштвеној константи), отвори прича на нешто другачији начин. Наиме, овај феномен се неретко сагледава из бинарне перспективе добро-лоше. Стога смо у овом броју настојали да понудимо другачији угао гледања на девијантно, а да бисмо то урадили било је неопходно избећи ограничења која би у концептуалном смислу наметао дискурс о поткултури (као девијантној култури). Чини се да смо у тој намери успели. Наиме, читајући текстове наших аутора уочили смо да они независно један од другог негују заједнички приступ. Ми смо га назвали трагање за разумевањем. Шта оно имплицира? Да се девијантно не посматра као кроз окулар вредносне обојености (добро/лоше), да се настоји проникнути у значења која стварности у којој живи даје актер – носилац девијантног, да се разуме његов однос према култури којој (не)припада и да се препозна значај друштвено-културног миљеа у креирању и одржавању девијантног. Наши аутори су бирали различите методолошке приступе и технике како би указали на везу култура – девијантно. Захваљујући томе добили смо калеидоскопски живописан поглед на девијантне феномене и њихову релацију са културом из теоријске (ми смо је назвали птичјом) и емпиријске перспективе. Када је реч о потоњој, не треба да изненади то што су аутори, трагајући за значењем, предност дали квалитативном приступу.

Спецификација трошкова

Ставке буџета	Спецификација (Часопис <i>Култура</i> - 2017. година: четири броја – 154, 155, 156, 157)	Планирано	Уплаћено	Реализовано	Враћено
Набавка програмских пакета и рачунарских система	Библиометријска анализа; антиплагијаризам (програм за спречавање плагирања чланака), <i>ASEESTANT</i> – програм за електронско уређивање часописа који обезбеђује већу видљивост истог у међународним индексима и статистикама	64.000,00	64.000,00	50.000,00	14.000,00

Услуга информисања	Уплата за услуге <i>CEON</i> -а – одређивање <i>DOI</i> бројева чланака у часопису	56.000,00	56.000,00	56.000,00	0,00
Услуга лектуре и коректуре	Лектура/коректура текстова (УОД за запослене)	280.000,00	280.000,00	278.059,12	1.940,88
Услуга превода текста и симултаног превођења	Преводи текстова (уод за запослене)	125.000,00	125.000,00	70.629,74	54.370,26
Услуга информисања	УДК број	70.000,00	70.000,00	70.000,00	0,00
Услуга штампања	Припрема за штампу и штампа часописа (између 300 и 350 страница и 500 примерака по броју)	1.220.000,00	1.220.000,00	1.167.200,00	52.800,00
Услуга штампања	Штампање позивница (100 примерака по броју)	13.200,00	13.200,00	13.200,00	0,00
Услуга штампања	Штампање плаката (6 примерака по броју)	6.600,00	6.600,00	6.600,00	0,00
Услуга штампања	Штампање кеса за часопис (500 примерака)	28.500,00	28.500,00	27.000,00	1.500,00
Набавка потрошног и канцеларијског материјала	Материјални трошкови (папир А4, услуге фотокопирања, коверте велике и мале, ПТТ трошкови, књиговезачке услуге и слично)	50.000,00	50.000,00	49.218,10	781,90
Укупно		1.913.300,00	1.913.300,00	1.787.906,96	125.393,04

13 Прес извештај 2017.

Координатор: Мануела Граф

Завод за проучавање културног развитка обележио је током 2017. године пола века свог постојања, те су два кључна промотивна догађаја била посвећена томе (20. априла и 21. децембра). Велики јубилеј изазвао је пажњу медија и био прилика да се резимирају активности Завода и истакне његов значај.

У медијима је и током ове године представљано истраживање “Какве су културне потребе и навике грађана Србије“, чија је промоција започела крајем 2016. године. Такође, на друштвеним мрежама су истакнуте две нове публикације Завода: „Музеји Србије од 10 до 10“ и „Програмска и пословна политика галерија и излагачких простора у Србији – анализа резултата истраживања“. Промовисали смо више бројева часописа „Култура“, научних и стручних скупова одржаних у Заводу, а четири трибине заинтригирале су стручну јавност и медије - „Да ли је 1917. године у Српским новинама стварана Крфска књижевност?“, „Мултикултурализам данас: илузија или неопходност?“, „Сумрак и освит музеја – Нове тенденције у Србији и Великој Британији“, „Како стварамо представе о земљама и културама“.

У Заводу су 2017. године представљене и две књиге: "(КА)КО СМО?" проф. др Весне Ђукић, и "Румунски путници у Србији" др Мирче Марана. Промовисано је и чак 10 изложби (изложба цртежа Јелене Тијанић Савић, изложба слика и уметничког накита Иване Мартић, слика на свили Марушке Топаловић, изложба слика Марије Здравковић, фотографија Бориса Ерга, изложба Удружења ликовних уметника Младеновца, изложба слика и фотографија "Савремена православна слика", изложба "Загонетно и обично" Одељења за историју уметности Народног музеја Панчево, која је била отворена током манифестације "Музеји Србије - од 10 до 10", изложба о више од једног века српског издаваштва, самостална изложба слика и цртежа Емила Сфере, академског сликара из Панчева), а поводом светосавских свечаности, предавање посвећено историји и развоју међуодноса српског језика и ћириличног писма одржао је историчар Сениша Стефановић из Завода за проучавање културног развитка.

Такође, многа истраживања Завода из ранијих година новинари су користили за анализе и објашњења разних тема, а истраживачи су позивани да у медијима коментаришу одређене појаве у култури. Завод за проучавање је помињан у медијима у другој половини године и због своје улоге у изради Предлога стратегије развоја културе Републике Србије од 2017. до 2027. Осим тога, излагања са научног скупа „Homo aestheticus“, који је одржан 22. и 23. децембра 2016. године у Заводу за проучавање културног развитка, емитована су током 2017. године на Трећем програму Радио Београда.

Медијска мејлинг листа Завода и листа културних институција и организација броји преко 2.000 контаката. Што се тиче друштвених мрежа, поред Фејсбука и Твитера, Завод је у 2017. години добио своје странице и постао активан и на Инстаграму и Линкдину (LinkedIn).

Неке од објава у медијима:

- У "Београдској хроници" РТС-а о кафани као социолошкој лабораторији и о новом броју часописа *Култура*: <http://www.rts.rs/page/tv/ci/story/17/rts-1/2583438/beogradska-hronika.html>
- Осврт на истраживање Завода за проучавање културног развитка "Културне потребе и навике грађана Србије" у Вечерњим новостима: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:647163-Navike-u-Srbiji-Razonoda-uz-TV-internet-i-filmove>
- Блиц извештава о изложби у Галерији Завода за проучавање културног развитка која представља више од једног века српског издаваштва: <http://www.blic.rs/kultura/vesti/vise-od-110-godina-srpskog-izdavastva-spakovao-na-6-strana/e1k1c2e>
- О изложби "Старо српско издаваштво" у Културном дневнику РТС-а: <http://www.rts.rs/page/tv/ci/story/17/rts-1/2655706/kulturni-dnevnik.html>
- Емисија "Клуб 2" Радио Београд 2 о истраживању "Музеји Србије од 10 до 10": <http://www.rts.rs/page/radio/ci/story/28/radio-beograd-2/2664278/klub-2-.html>
- Емисија "Палета културног наслеђа: Завод за проучавање културног развитка" на РТС3: <http://www.rts.rs/page/tv/ci/broadcast/254/rts-3.html?month=4&year=2017&day=16&null>
- Емисија "У средишту пажње" Радио Београда 1 о културном туризму: <http://www.rts.rs/page/radio/ci/story/27/radio-beograd-1/2667720/u-sredistu-paznje.html>
- О јубилеју Завода за проучавање културног развитка на РТВ: http://rtv.rs/sr_ci/zivot/kultura/pola-veka-zavoda-za-proucavanje-kulturnog-razvitka_817482.html
- Извештај Тањуга о 50-ом рођендану Завода за проучавање културног развитка: <http://www.tanjug.rs/full-view.aspx?izb=325001>
- Прилог о јубилеју Завода у Културном дневнику РТС-а: <http://www.rts.rs/page/tv/ci/story/17/rts-1/2707426/kulturni-dnevnik.html>
- Прилог са обележавања јубилеја - пола века постојања Завода за проучавање културног развитка на сајту радија Слово љубве - Радио Архиепископије београдско-карловачке: <http://www.slovoljubve.com/Cir/Newsview.asp?ID=13376>
- Емисија „Визија“ Радио Београда посвећена великом јубилеју Завода за проучавање културног развитка: <http://www.rts.rs/page/radio/sr/story/25/beograd-202/2708796/vizija-.html>
- О Заводу за проучавање културног развитка у емисији “Прелиставање“ Студија Б: <https://www.youtube.com/watch?v=Car7TdeFwaA>
- Емисија „Час анатомије“ на РТС-у о културној понуди у Србији и културним навикама грађана: <http://www.rts.rs/page/tv/ci/story/18/rts-2/2818360/cas-anatomije-nekulturne-potrebe-i-kulturna-ponuda-.html>
- О обележавању слава у Јутарњем програму РТС-а: <https://www.youtube.com/watch?v=8TmuSU6NCP0>
- Дневни лист „Политика“ о новом броју часописа „Култура“: http://zaprokul.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/2017_10_23_politika_kultura_154.pdf
- Лист „Данас“ о новом броју часописа „Култура“: http://www.danas.rs/beograd.39.html?news_id=358889

- Политика о манифестацијама у Србији - „Од Мачкара до Егзита и Гуче“: <http://www.politika.rs/scc/clanak/387314/Od-Mackara-do-Egzita-i-Guce>
- Арте о новом броју часописа „Култура“: http://www.arte.rs/sr/vesti/kriticka_istorija_preinacavanja_javnih_prostora_beograda-11465/
- Вечерње новости - „Навике у Србији: Разонода уз ТВ, интернет и филмове“: <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:647163-Navike-u-Srbiji-Razonoda-uz-TV-internet-i-filmove>
- „Политика“ о Стратегији културе: <http://www.politika.rs/scc/clanak/382124/Strategija-kulture-izmedu-prve-i-druge-Srbije>

13 РЕКАПИТУЛАЦИЈА ТРОШКОВА

Р.б.	Пројекти и програми за 2017. годину	Бруто износ
1	е-Култура	534,000.00
2	Посетиоци манифестације „Музеји Србије 10 дана од 10 до 10“	413,500.00
3	Културна партиципација и културно наслеђе	161,540.00
4	Културне потребе и навике просветних радника	332,120.00
5	Закони и култура	156,540.00
6	Родна равноправност у културном стваралаштву и делатности	135,720.00
7	Укуси Старе планине	334,640.00
8	50 година Завода за проучавање културног развитка	291,500.00
9	Архитекта Никола Добровић (1897-1967) – педесет година после	536,000.00
10	Циклус трибина „Стеван Мајсторовић“	150,000.00
11	Галерија Завода	224,840.00
12	Промоција и имплементација УНЕСКО Конвенције о заштити и унапређењу културне разноликости	314,640.00
13	Београдски контрапункт	2,172,500.00
14	Штампање публикација	396,160.00
15	Часопис Култура	1,913,300.00
16	УКУПНО	8,067,000.00